

Oswald Spengler – Zánik Západu. 2010. Praha: Academia.

Ivo Budil

Katedra antropologických a historických věd, Fakulta filozofická, ZČU v Plzni, budil@ksa.zcu.cz

Pozdní příchod velké knihy

DLOUHÁ desetiletí či spíše velké kulturně historické cykly čekalo české společenství vzdělanců na překlad *Zániku Západu* od Oswalda Spenglera (první díl zmíněné knihy vyšel v němčině v září 1918; druhý svazek roku 1922). Toto dlouhé čekání mělo na recepci zmíněného díla v českém prostředí osudové dopady, protože bylo tak trestuhodně a zdá se, že nenapravitelně promeškáno údobí, kdy mohla Spenglerova kniha v maximální míře inspirovat či provokovat. *Zánik Západu*, který dostává do rukou čtenář v přesvědčivém překladu Milana Váni a s roztržitě eklektickým doslovem Martina C. Putny, je artefaktem velmi účtyhodným, jeho vydání je počinem nesmírně záslužným, avšak na počátku 21. století jde o monument, který uctíváme či respektujeme, ale nenásledujeme. Jeho četba je v atmosféře soudobé akademické literární nadprodukce a inflace osvěžujícím nostalgickým návratem do doby, kdy existovali soukromí učenci, univerzity vychovávaly všestranné vzdělance, a nikoliv občanské aktivisty se spoustou „dovedností“, ale minimem „vědomostí“, „dekonstrukce“ a „gender“ byly neznámými pojmy, a znalost latiny a řečtiny samozřejmostí. Totéž však platí o řadě dalších děl, které byly nakladatelstvím Academia zařazeny do edice Europa: Canettim, Jaspersovi, Schopenhauerovi, Vergiliovi či Senecovi.

Spenglerův vztah k německému militarismu, nacismu, konzervativní revoluci či různým projevům kulturního fatalismu a pesimismu byl mnohokrát diskutován z nejrůznějších úhlů pohledu a nemá v zásadě smysl se k němu vracet. Oswald Spengler skutečně psal *Zánik Západu* v době, kdy obdobně jako většina Němců věřil (do značné míry oprávněně) ve vítězství své vlasti v zákopech první světové války. Jeho velkorysý pokus o nastínění zákonitostí „morfologie světových dějin“ byl mimo jiné zamýšlen jako varování před tím, aby triumfující Německo nepotkal osud antického Říma, jehož po porážce Kartága čekal morální úpadek a pád. V antropologických kruzích je obecně známo, že makrohistorický rozmach Oswalda Spenglera oslovil mikrohistorické psychologizující analýzy indiánských kultur americké antropoložky Ruth Benedictové a některých dalších představitelů konfiguracionistické školy. *Zánik Západu* je charakteristickým výrazem německého myšlení, které dospělo ve svém kulturním vývoji od neukázněného barbarství romantismu přímo k nihilistické dekadenci, aniž poznalo střízlivost, umírněnost a stoicismus klasické éry. Oswald Spengler – „historik“ tak organicky doplňuje „antropologa“ Friedricha Nietzscheho a „metafyzika“ Martina Heideggera.

Po opuštění Augustinova a Bossuetova křesťanského pojetí dějin, kdy se západní civilizace přestala identifikovat s pojmem *respublica christiana*, se mnozí evropští myslitelé vrátili k antickým historickým modelům zdůrazňujícím význam občanské ctnosti a mravů pro udržení společenského řádu. Typickým příkladem tohoto přístupu jsou zejména Montesquieuovy a Vicovy teze. V období romantismu došlo k „naturalizaci“ západního chápání historie, do něhož pronikly přírodní metafory, včetně antropologického konceptu rasy. Dílo Oswalda Spenglera představuje velmi pozdní ohlas této romantické a organické vize dějin, ohlas, který je nekompatibilní prakticky se vším, čím se rozumí současná odborná historiografie. Francouzský religionista a indoeuropeista Georges Dumézil kdysi prohlásil, že až jednou jeho dílo ztratí v důsledku nových objevů a metod vědecký charakter,

bude spokojený, pokud se jeho knihy přesunou v knihovnách do kategorie „krásná literatura“. Toto přesně se stalo Oswaldu Spenglerovi. Tragédií českého prostředí je skutečnost, že doba, kdy jej Spenglerovy vize mohly vytrhnout z intelektuálního provincionalismu a inspirovat k hlubšímu přemýšlení o podstatě vlastního historického bytí, nenávratně pominula. Nezůstalo nám nicméně málo. Stále máme před sebou důstojný překlad díla, jehož plnohodnotné zvládnutí připomíná náročnou výpravu do intelektuálních velehor.

POUŽITÁ LITERATURA

- [1] BUDIL, I. T. 2007. *Zakladatelé Západu a poslední člověk*. Ústí nad Labem: Dryáda.
- [2] SPENGLER, O. 2010. *Zánik Západu*. Praha: Academia.